

ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับกลบทศิริวิบูลกิตต์

Relationship between Thai Music and Thai Jingle of Kolabot Siriwebulkit

ณรงค์ เขียนทองกุล¹

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับกลบทศิริวิบูลกิตต์ มีผลการศึกษา 2 ข้อ ดังนี้คือ 1) ได้ศึกษาโครงสร้างดนตรีไทยโดยเน้นลูกตกทำนองเพลงไทยเปรียบเทียบกับแผนผังการบังคับสัมผัสของกลบทที่มีชื่อเหมือนกันทั้งชื่อเพลงกับชื่อกลบท ตัวอย่างเพลงที่ศึกษา 2 เพลง ได้แก่ เพลงสิงโตเล่นหาง และเพลงนาคราช ในกรณีเพลงสิงโตเล่นหาง โครงสร้างของเพลง ลูกตกและทำนองใกล้เคียงกับแผนผังของกลบทชื่อสิงโตเล่นหาง ในขณะที่เพลงนาคราช โครงสร้างของเพลง ลูกตกและทำนองแตกต่างกับแผนผังของกลบท การตีความในเชิงภาพพจน์ทำให้เห็นเพลงกับกลบทมีลักษณะการสับัดของหาง 2) เรื่องดนตรีไทยปรากฏในกลอนกลบทศิริวิบูลกิตต์ พบเรื่องเครื่องดนตรีไทย การขับกล่อมการขับร้อง วงดนตรีไทย ได้แก่ วงปี่พาทย์ วงประโคม ดนตรีในราชสำนัก

คำสำคัญ: ดนตรีไทย, โครงสร้างทำนอง, กลบทศิริวิบูลกิตต์, การศึกษาเปรียบเทียบ

Abstract

The study of the relationship between Thai music and Thai jingle of Kolabot Siriwebulkit has two findings as follows. 1. The article explores the Thai music melodic structure by focusing on a comparison between the patterns of the sound of Thamnong Luktok or the last sound in each rhythmic group and the compulsory rhyme patterns of Thai versification, namely Kolabot or Thai jingles. Two melodies of Thai music were studied: Singto Lenhang and Nagaraj. It was found that the melodic structure of Thamnong Luktok of Singto Lenhang was similar to

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

the compulsory rhyme patterns of Thai jingle of Singto Lenhang. In contrast, the melodic structure of Thamnong Luktok of Nagaraj was different from the rhyme patterns of the same jingle name. But, by applying image interpretation, it was found that the Nagaraj melody and jingle shared the same characteristic of moving of the snake's tail. 2. In terms of the Thai music appearance in Thai jingle of Siriwebulkit, it was found that the jingle told about Thai musical instruments, lulling, singing and Thai ensembles, such as Pi Phat ensemble and royal court music ensemble.

Keywords: Thai music; melodic patterns; Thai jingle of Kolabot Siriwebulkit; comparative study

บทนำ

เรื่องกลบท เรื่องเกี่ยวกับการแต่งคำประพันธ์ที่มีความซับซ้อนมากกว่าปกติที่นิยมกันในหมู่นักแต่งร้อยกรองของไทยเรา ความเป็นมา สันนิษฐานได้ว่า ความนิยมในการแต่งกลบท เริ่มต้นให้เห็นชัดเจน ตั้งแต่สมัยอยุธยา หลักฐานจะเห็นได้จากบทร้อยกรองวรรณคดีเรื่องต่างๆ มีการแทรกการแต่งกลบทบางบทไว้ในวรรณคดีเรื่องต่างๆ เช่น มหาชาติคำหลวง ลิลิตพระลอ เป็นต้น

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2556 : 72) ได้ให้ความหมายของคำว่า “กลบท” หมายถึง คำประพันธ์ที่บัญญัติให้ใช้คำหรือสัมผัสเป็นชั้นเชิงยิ่งกว่าธรรมดา การประดิษฐ์คิดแต่งคำประพันธ์ให้มีลักษณะแปลกไปจากเดิม โดยที่ลักษณะบังคับของคำประพันธ์ชนิดนั้นยังอยู่ครบถ้วน คำประพันธ์ที่แต่งเป็นกลได้มีทั้ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย คำประพันธ์ ส่วนอีกคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับกลบท คือ กลอักษร พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556 : 73) ได้ให้ความหมายของคำว่า “กลอักษร” หมายถึง กลบทที่ซ่อนเงื่อนไว้ให้อ่านฉงน ทั้งสองคำนั้นจะพบว่าใช้อยู่ด้วยกันเสมอ

การกำเนิดของกลบทมีหลักฐานเชื่อได้ว่า กวีไทยได้แบบอย่างการแต่งกลบทมาจากอินเดีย ในคัมภีร์สุโทธาลังการ อันเป็นตำราอรรถศาสตร์ฉบับบาลีที่รวบรวมขึ้น

โดยพระสังฆรักขิต ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 และตำราลงการศาสตร์ฉบับสันสกฤตของวาทกวีที่รวบรวมขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 ล้วนปรากฏกลวิธีการประพันธ์ที่มีลักษณะเหมือนกับกลบทของไทยอยู่

ตำรากลบทที่ถือกันว่าเป็นตำรากลบทของไทยมีเล่มที่สำคัญ อยู่ 3 เล่ม คือ

1. จินตามณิ ของ พระโหราธิบดี เป็นแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรก แต่งขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การแต่งคำประพันธ์ชนิดต่างๆ และกลบท ซึ่งปรากฏกลบทอยู่ 60 ชนิด มีทั้งกลอักษรและกลแบบ

2. ศิริวิบุลยคติ ของ หลวงศรีปริชา (เซ่ง) เป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย เนื้อเรื่องนำมาจากศิริวิบุลยคติชาดก แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอน โดยใช้กลบทชนิดต่างๆ สลับกันตลอดเรื่อง รวมกลบททั้งสิ้น 85 ชนิด เป็นกลอักษรทั้งหมด

3. ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ พ.ศ. 2375 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ และทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้รวบรวมเลือกสรรตำรารับตำราต่างๆ โดยตรวจแก้จากของเดิมบ้าง ประชุมผู้รู้ให้แต่งขึ้นใหม่ มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง กลบท มีทั้งหมด 97 ชนิด มีทั้งกลอักษร และกลแบบ กลอักษรส่วนใหญ่ซ้ำกับกลบทในศิริวิบุลยคติ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของกลอนกลบทของศิริวิบุลยคติกับโครงสร้างทำนองเพลงไทยสมัยอยุธยา
2. ศึกษาเรื่องดนตรีไทยที่ปรากฏในเนื้อความศิริวิบุลยคติ

บริบทเกี่ยวกับศิริวิบุลยคติ

“ศิริวิบุลยคติ” หลวงศรีปริชา (เซ่ง) เป็นผู้แต่ง มีตำแหน่งเป็นโหรในกรมพระราชวังบวรฯ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานชัดว่าเป็นพระองค์ใด เอาเค้าเรื่องมาจาก “สิริวิบุลยคติชาดก” เป็นชาดกในลำดับที่ 5 ในปัญญาชาดก ซึ่งเป็นชาดกนอกพระไตรปิฎก ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 61 เรื่อง ที่ภิกษุชาวเชียงใหม่ได้แต่งขึ้นราว พ.ศ. 2000-2200 ศิริวิบุลยคติ เป็นวรรณกรรมเรื่องแรกในสมัยอยุธยาที่ถึงพร้อมด้วยรสคำและรสความซึ่งมีความไพเราะในจังหวะการอ่าน ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นตำรากลอนกลบทที่สำคัญเรื่องหนึ่ง แต่งเป็นกลบท 86 ชนิด วิธีการแต่งกลอนที่ยากและซับซ้อน

โดยเพิ่มข้อบังคับในการแต่งให้ดียิ่งขึ้นกว่ากลอนธรรมดา ทำให้แต่งยากขึ้น และเป็นทางแสดงฝีมือของผู้แต่ง จุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อเป็นพุทธานุชาและเป็นอันสงสยให้สำเร็จรหันธ์ คุณค่าของศิริวิบุลยภิตต์ คือ เป็นวรรณคดีเล่มเดียวที่ผู้แต่งสามารถรวบรวมกลบทไว้มากที่สุด มีกลบททั้งที่ต้องอ่านซ้ำคำ ณ ตำแหน่งต่างๆ ในวรรค และแบบเลือกคำ แบ่งวรรคให้เหมาะสมกับบท เช่น สุนทรโกศล วมลวาทิ อธิติอักษร ทศประวัติ นาคบริพันธ์ วสันตติลลวาทิ อินทาทิกร มาลินีโสภิต กระจายนะมณฑล ทุ่งกระหวัดหาง

เรื่องย่อ ดำเนินเรื่องตามปัญญาสาตก พระโพธิสัตว์มาเสวยชาติเป็นโอรส ท้าวยศิตและนางศิริมดี แห่งนครจัมปาก เมื่อนางศิริมดีทรงพระครรภ์ ทรงพระสุบินว่า ดาบสเหาะนำแก้วมาให้ โหรทำนายว่าจะได้โอรส แต่พระสวามีจะต้องพลัดพรากจากเมือง ต่อมาท้าวพาลราชยกทัพมาล้อมเมือง เพื่อมิให้มีการรพพ่งเป็นที่เดือดร้อนแก่ไพร่บ้านพลเมือง ท้าวยศิตก็กับมเหสีเสด็จหนีไปผนวชที่เขาวิบุลบรรพต แต่ก็ถูกพรานป่าหักหลัง นำศัตรูไปจับท้าวยศิตมาทรมาน เมื่อโอรส คือ ศิริวิบุลยภิตต์เจริญวัย จึงติดตามไปและขอรับโทษแทนบิดา แต่จะประหารกุมารอย่างไรก็ไม่ตาย ท้าวพาลราชกลับถูกรณณิสูบ ศิริวิบุลยภิตต์ก็ครองเมืองเป็นสุข ในตอนท้ายเรื่อง เป็นธรรมดาของชาตก ซึ่งยอมจบลงด้วยดี

การแต่งกลอนกลบทที่ใช้ในศิริวิบุลยภิตต์ มีจำนวนทั้งหมด 86 ชื่อตามลำดับดังนี้ คือ 1. กบเตนตอยหอย 2. คุณบท 3. มธรสวาทิ 4. สิงหพวาท 5. สบตสบัง 6. จตุรงคนายก 7. นารายณ์ทรงเครื่อง 8. กลอนลิลิต 9. นาคบริพันธ์ 10. ธงนำริ้ว 11. อักษรบริพันธ์ 12. รักร้อย 13. กิรณเก็บบัว 14. พยัคฆ์ข้ามห้วย 15. สิงโตเล่นหาง 16. ตะเข็บไต้ซอน 17. ดุริยางคจำเรียง 18. ก้านต่อดอก 19. วัวพันหลัก 20. ระลอกแก้วกระทบฝั่ง 21. บังคับให้ใช้แต่ ก กา 22. บังคับให้ใช้แต่ ก กา กน 23. บังคับให้ใช้แต่ ก กา กน กง 24. บังคับให้ใช้แต่ ก กา กน กง กต 25. บังคับให้ใช้แต่ ก กา กน กง กต กก 26. บังคับให้ใช้แต่ ก กา กน กง กก กต กบ 27. บังคับให้ใช้แต่ ก กา กน กง กก กต กบ กม 28. อักษรกลอนตาย 29. ตริพิธพรรณ 30. สารถิษกร 31. หงษ์คาบพวงแก้ว 32. กวางเคจรดง 33. สร้อยสน 34. อักษรสังวาศ 35. ตริประดับ 36. มยุราพื่อนหาง 37. หงษ์ทองลีลา 38. จตุรงคประดับ 39. บุขงแยมผกา 40. ภูรินเขยทราบเกสร 41. ทศประวัติ 42. กะแต่ไต้ไม้ 43. อักษรล้วน 44. กบเตนสามตอน / มั่นทุกคติ 45. พระจันทร์ทรงกลด 46. ยติภัก 47.

อักษรล้วน 48. เบญจวรรณห่าสี 49. อักษรสลับล้วน 50. ช้างชูวง 51. นาคเกี้ยว
กระวี่ 52. เสือซ่อนเล็บ 53. งูกระหวัดหาง 54. จตุรงค์ยมก 55. คลาซ่อนลูก
56. กบเต้นสลักเพชร 57. มังกรคายแก้ว 58. อักษรระโกศล 59. งูกินหาง 60. ครอบ
จักรวาล 61. นาคราชแผลงฤทธิ์ 62. ถอยหลังเข้าคลอง 63. ไวหารวาทิ 64. พิน
ประสารสาย 65. ฉัตรสามชั้น 66. ม้าลำพอง 67. สุนทรโกศล 68. คมในฝัก 69.
วิมลวาทิ 70. อธิปัตย์อักษร 71. กลมกลืนกลอน 72. ถาวรธิดา 73. โสภณานุกุล
74. ลิ่นตะกวดคะนอง 75. ตรียมก 76. อุษะโตโกฏิวิลาส 77. บัวบานกลีบ 78.
ดอกไม้พวงค่านอง 79. กระจายนวมณฑล 80. กบเต้นกลางสระบัว 81. อินทนิกร
82. บวรไตรภพ 83. วสันตดิถีวาทิ 84. มอลินีโสภิต 85. วิกิตตพสา และ 86. นก
กางปีก

ความสัมพันธ์ระหว่างเพลงไทยอัตราสองชั้นสมัยอยุธยา กับกลบทศิริวิบุลย์กิตต์

ในการศึกษาวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างเพลงไทยอัตราสองชั้นสมัย
อยุธยากับกลบทศิริวิบุลย์กิตต์ วิธีการศึกษา เริ่มศึกษาว่า กลบทศิริวิบุลย์กิตต์ทั้งหมด
86 กลบท มาค้นหาว่า กลบทที่มีชื่อเหมือนกับชื่อเพลงไทยมีจำนวนกี่ชื่อ ผลสรุป
ออกมาสามารถ จัดได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ชื่อกลบทกับชื่อเพลงไทย เหมือนกัน

5. สบัดสบึง 9. นาคบริพันธ์ 15. สิงโตเล่นหาง 18. ก้านต่อดอก 30. สารถีชัก
รถ 33. สร้อยสน 42. กะแต่ไต้ไม้ 60. ครอบจักรวาล 61. นาคราชแผลงฤทธิ์ 62.
ถอยหลังเข้าคลอง

กลุ่มที่ 2 มีชื่อกลบทคล้ายกับชื่อเพลงไทย และมีชื่อเกี่ยวกับดนตรี

1. กบเต้นต้อยหอย มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงกบเต้น 11. อักษรบริพันธ์ มีชื่อ
ใกล้เคียงกับ เพลงนาคบริพันธ์ หรือนาคบริพัตร 13. กิณนรเก็บบัว มีชื่อใกล้เคียงกับ
เพลงกิณนรรำ 16. ตะเข็บไต้ขอน มีชื่อใกล้เคียงกับชื่อกลอนระนาด ไต้ลวด ขอน
ตะเข็บ 17. ดุริยางค์จำเรียง มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงสุรางค์จำเรียง 20. ระลอกแก้ว

กระทบบ้าง มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงคลื่นกระทบบ้าง 32. กวางเดินดง มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงตามกวาง 36. มยุราพื่อนทาง มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงสร้อยมยุรา หรือมยุราภิรมย์ 37. หงษ์ทองลีลา มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงหงส์ทอง หงส์ร่อนมังกรรำ 44. กบเต้นสามตอน มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงกบเต้น 45. พระจันทร์ทรงกลด มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงบุหลันลอยเลื่อน 50. ช้างชูวง มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงโอยเรศชูงา 51. นาคเกี้ยวกระหวัด มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงนาคเกี้ยว หรือนาคเกี้ยวพระสุเมรุ 56. กบเต้นสลักเพชร มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงกบเต้น 57. มังกรคาบแก้ว มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงมังกรทอง หรือ มังกรเล่นคลื่น 64. พิณประสานสาย มีชื่อคล้ายกับ เครื่องดนตรี 66. ม้าลำพอง มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงม้าย่อง ม้ารำ ม้าสะบัดกลีบ 80. กบเต้นกลางสระบัว มีชื่อใกล้เคียงกับ เพลงกบเต้น

ในบทความนี้ได้ยกตัวอย่าง วิธีการศึกษาเปรียบเทียบกลบทกับเพลงไทยที่มีชื่อเหมือนกัน มีลักษณะความเหมือนและความแตกต่างในการประพันธ์กลอนกับเพลงไทย ได้แก่ สิ่งใดเล่นทาง นาคราชแผลงฤทธิ์ และยังมีอีกหลายเพลงที่นำมาวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไป

ลำดับที่ 15. สิ่งใดเล่นทาง

บังคับให้ใช้สระเสียงเดียวกัน ซ้ำกัน 2 คู่อยู่ ณ กลางวรรค ของทุกวรรคโดยให้มีคำมาคั่นระหว่างคำ 2 คู่ นั้น 1 คำ (วราภรณ์ บำรุงกุล, 2537 : 208)

○○○○○○○○

□

พวกอำมาตย์แห่งท้าวเจ้ากรุงศรี

ล้วนเลิศดีเกรงหมดทศทิศา

ไม่มีผู้สู้ต่อรอกฤธา

ออกระอาท้าวจบภพจักรพาล

เพลงสิงโตเล่หาง สองชั้น

เพลงสิงโตเล่หาง สองชั้น เป็นเพลงทำนองเก่า ประเภทหน้าทับปรบไก่ มีจำนวน 2 ท่อน ท่อนละ 4 จังหวะ นิยมใช้ร้องประกอบการแสดงโขนละคร (ณรงค์ชัย ปัญกรัษต์, 2557 : 705)

ท่อน 1

---ช	---ด	-มรด	-ท-ล	ดรดล	-ช-ด	--มร	ดร-ม
---ม	-ม-ม	-ด-ร	-ม-ช	--ดล	ดช ลม	ชมลช	ลมชร
---ร	-ร-ร	-ด-ร	-ม-ช	--ดล	ดช ลม	ชมลช	ลมชร
-ลชม รด	ชม	รดลด	รм-ร	-ม-ร	-ด-ล	ทลชม	-ช-ล

ท่อน
2

---ช	---ด	-มรด	-ท-ล	-ท-ล	ทล ชม	-ร-ม	-ช-ล
-ท-ล	ทล ชม	-ร-ม	-ช-ล	-ล-ช	ชช-ล	ลล-ด	ดด-ร
---ร	-ร-ร	-ด-ร	-ม-ช	--ดล	ดช ลม	ชมลช	ลมชร
-ลชม รด	ชม	รดลด	รм-ร	-ม-ร	-ด-ล	ทลชม	-ช-ล

การเปรียบเทียบตำแหน่งในการบังคับของกลบทสิงโตเล่หาง ลำดับที่ 15 ของศิริวิบุลกิตติ์ กับเพลงสิงโตเล่หางสองชั้น

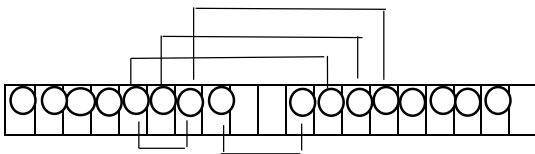
แผนผังบังคับของกลบทสิงโตเล่หาง บังคับให้เป็นสระเสียงเดียว 1 คู่ กลางวรรค ได้แก่ วรรคหนึ่งคำว่า ท้าว กับเจ้า วรรคสอง หมด กับ ทศ วรรคสาม ต่อ กับ รอ วรรคสี่ จบ กับ ภพ

ทำนองเพลงสิงโตเล่นหาง ได้พบว่าทำนองที่มีลูกตกหลักของหน้าทับที่ 2 ละ 3 ของทั้งสองท่อน ตกเหมือนกัน ทั้งสองท่อน คือ เสียงเร ท่อน 1 --ดล/ ดชลม / ชมลช / ลมชร ท่อน 2 มีทำนองที่แตกต่างกัน แต่ลูกตก ตรงกัน คือ เสียงเร -ล-ช/ ชช-ล/ ลล-ด/ ดด-ร กับ --ดล/ ดชลม / ชมลช / ลมชร

การตีความให้เกิดจินตนาการจากกลบทและทำนองให้เห็นภาพว่า สำหรับภาพทางของสิงโตนั้น การบังคับคำที่มีสระเสียง 1 คู่ และทำนองดนตรีที่มีลูกตก เสียง เร เหมือนกัน ในจังหวะหน้าทับที่ 2 และ 3 เป็นส่วนหาง ส่วนที่เหลือของกลบท สอง คำกับทำนองจังหวะหน้าทับที่ 4 ของทั้งสองท่อน เป็นส่วนขนาที่เป็นหูของสิงโต

ลำดับที่ 61. นาคราชแผลงฤทธิ์

บังคับให้มีลักษณะการเล่นหางเหมือนกลบทงูกระหวัดหางแต่บังคับให้มีมากกว่า โดยให้พยัญชนะต้นของคำ “สามคำ” ในตอนท้ายวรรคหน้า มีเสียงเดียวกับพยัญชนะต้นของคำสามคำแรก ในวรรคถัดไป (วราภรณ์ บำรุงกุล, 2537 : 212)

กรูกระกะษัตริย์ตรัสฟังแค้นคั่งจิต

คิดแค้นใจไหวหวัดในจิตรฉงน

จงฉายกายโง่งใจร้อนรน

จนร้าวรานการกระมลจิตรวนเวียน

เพลงนาคราช ชั้นเดียว

เพลงนาคราช ชั้นเดียว เป็นเพลงทำนองเก่าอยู่ในตอนท้ายของเพลงเรื่อง สีนวล เป็นเพลงท่อนเดียวประเภทหน้าทับปรบไ้ มี 8 จังหวะ ส่วนท่วงร้องมี 4 จังหวะ ใช้ในการแสดงละครในบทโศกหรือบทที่ต้องการกิริยาที่เร่ร่อน เพลงนี้มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปอีก เช่น เพลงนาคราชแผลงฤทธิ์ นาคราชแผ่พังพาน นาคราชพันพิษ ไส้เดือนฉกฉวก ฯลฯ (ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์, 2557 : 348)

ท่อน1	-ลลล	-ลลล	-ฟฟฟ	-ซ-ล	-ฟ-ซ	ลซฟร	ฟรตล	-ด-ร	
-------	------	------	------	------	------	------	------	------	--

การเปรียบเทียบตำแหน่งในการบังคับของกลบทนาคราชเพลงฤทธิ์ ลำดับที่ 61 ของศิริวิบุลกิตติ์ กับ เพลงนาคราช ชั้นเดียว

แผนผังบังคับของกลบทนาคราชเพลงฤทธิ์ บังคับคำที่ 3 กับคำที่ 4 สัมผัสกัน วรรคที่ 1 กษัตริย์ กับ ตรัส วรรคที่ 3 ง่าย กับ ง่าย ท้ายวรรคที่ 1 และวรรคที่ 3 สามคำท้าย ส่องสัมผัส สามคำแรก ไปวรรคที่ 2 และวรรคที่ 4 แค้นคังจิตร กับ คิด แค้นใจ ไจรอนรน กับ จนร้าวราน และ ตัวท้ายวรรคที่ 1 และวรรคที่ 3 สัมผัสกับคำแรก วรรคที่ 2 และวรรคที่ 4 จิตร กับ คิด รน กับ จน

ทำนองเพลงนาคราช ชั้นเดียว ได้พบว่า ลูกตกที่เป็นเลขคู่ เสียงจะสัมผัสเป็นเสียงเดียวกัน ได้แก่ ลูกตกห้องที่ 2 และ 4 เป็นเสียง ลา เหมือนกัน ลูกตกห้องที่ 6 และ 8 เป็นเสียง เร เหมือนกัน นอกจากนี้มีทำนองตันที่ซ้ำกัน ได้แก่ -ลลล/ -ลลล/ แล้วเสียงลูกตกยังซ้ำเสียงลาอีก -ฟฟฟ/ -ซ-ล/

การตีความให้เกิดจินตนาการจากกลบทและทำนองให้เห็นภาพว่า สำหรับภาพการเคลื่อนไหวของงูเลื้อยคดเคี้ยวไปมา เนื่องจากเป็นพญานาค หรืองูใหญ่ที่มีหางอน จึงมีความซับซ้อน

เรื่องดนตรีไทยที่ปรากฏในศิริวิบุลกิตติ์ ได้ยกตัวอย่าง เรียงตามลำดับกลบทที่พบ ดังนี้ 30. หงส์คาบพวงแก้ว 50. ช้างชูงวง 67. สุนทรโกศล 79. กระจายนะมณฑล 80. กบเต้นกลางสระบัว

ลำดับที่ 31 กลบทชื่อหงส์คาบพวงแก้ว มีเนื้อความว่า

...หมู่แม่มนมแม่นางนางน่มนวล พี่เลี้ยงล้วนล้วนล้ำเลิศเลิศลอยทรง
จักขบกล่อมกล่อมกล่าวกลอนกลอนเกลี้ยงกล่าว จักมีท้าวท้าวนางน้อมน้อมประสงค์

.....

...เอาอาศรมสมมุติปรางค์ปรางค์รุจี

เอากินรีรีเร็นร่อนร่อนรำรำ

ต่างนางขับขับข้อนอ่อนเอียงองค์

ต่างนางขับขับข้อนอ่อนเอียงองค์.

(กรมศิลปากร, 2545 : 395)

เนื้อหาเป็นเรื่องการขับกล่อมของนางในที่ทำหน้าขับร้องและบรรเลงดนตรี ขับกล่อมให้กษัตริย์ฟังในพระราชวัง

ลำดับที่ 50 กลบทชื่อช้างชูงวง มีเนื้อความว่า
...เปิดห้องแก้วแล้วจักก่อสร้างเสียงใส สาธูการบานบันเทิงเรึงจิตรใจ
แม้ตายไปไผ่ได้เกิดเลิควิมาน...

(กรมศิลปากร, 2545 : 407)

เนื้อหาเป็นเรื่องห้องแก้วที่มีเสียงสะท้อนก้องเสียงใส

ลำดับที่ 67 กลบทชื่อสุนทรโกศล มีเนื้อความว่า
...เสียงรลเสียงคชเสียงโยธี เสียงหมู่เสนีมีก้องหา
ครั้นเครงสนั่นเสนาะอริญวา ดังพื้นแผ่นพสุธาจักทำลาย
เสียงฆ้องเสียงกลองเสียงดนตรี เสียงตะโพนเสียงปี่มีหลากหลาย
นักสนมกรมวังทั้งขวัญาย ขึ้นช้างพังนั่งสบายในกุบทองฯ

(กรมศิลปากร, 2545 : 415)

เนื้อหากล่าวถึงเสียงรลเสียงช้างเสียงของทหารในกองทัพกำลังเคลื่อนทัพอยู่ในป่าเสียงดังมากเหมือนแผ่นดินจะถล่มทลาย เสียงดนตรีเสียงฆ้องกลองตะโพนปี่ทั้งหลายเป่าประโคม มีพวกสนมขวัญายขึ้นไปนั่งกุบทองบนหลังช้าง

ลำดับที่ 79 กลบทชื่อกระเจายนะมณฑล มีเนื้อความว่า
...ออกจากเขาวิบูลเขตรประเทศธาร โฆษการกีก้องฆ้องระฆัง
เสียงเกรปีพาทย์แลดนตรี กีก้องมีศัพทสำเนียงสังข์
ครั้นเครงละเวงเพราะเสนาะดัง ศัพทกะทั่งเสียงกะเทือนค่อยเคลื่อน
คลา

ถึงเวรร้องตามเรื่องชัตติยา เป็นเพลนางรำประจำเรียงฯ

(กรมศิลปากร, 2545: 422)

เนื้อหาความกล่าวถึงดนตรี มีฆ้องระฆัง เกรี คือกลอง มีวงปีพาทย์ เสียงกีก้องมีการเป่าสังข์ประสม ครั้นเครง เสียงไพเราะ เสียงการเดินทัพ มีนางในกำลังจำเรียงหมายถึงบรรเลงดนตรีขับกล่อมให้เพลิดเพลิน

ลำดับที่ 80 กลบทชื่อกบตันกลางสระบัว มีเนื้อความว่า

...นางร้องน้องรำเลิศล้ำนาง	เสียงสองร่ำสำอวงเสียง
เกลี้ยงสมกลมแสงแจ่มแจ้งเกลี้ยง	ไพเราะเพราะเรียงสำเนียงไพโร
ยามคำย่าฆ้องนางร้องยาม	ใสต้องส่องามภักตร์งามใส
ใจว่องจ้องแว่วเสียงแจ้วใจ	
...ไร้องร้องแก่เสียงเรไร	แว่วจับวับใจใสเสียงแว่ว
จั่นกล้ำจำเกลี้ยงเสียงจักกระจั่น	แผ่วร้องผ่องรันสนั่นแผ่ว
แจ้วหวิงจริงหว่าจำจำแจ้ว	ใจหวิดจิตรแว่วเจื้อยแจ้วใจไทย
(กรมศิลปากร, 2545 : 422)	

เนื้อความนางในสองนางรูปร่างกลมเกลี้ยงสมส่วนกำลังร้องเพลงอยู่ในป่า มีสำเนียงที่ไพเราะ ถึงยามคำคั่นมีการย้าฆ้องเวลากลางคั่นนางในทั้งหลายก็ร้องเพลงเสียงแจ้วๆ อีกตอนหนึ่งมีการร้องแก่กับเสียงเรไร นอกจากนี้มีเสียงกระจั่นร้องเสียงดังแจ้วจับใจผู้ที่ได้ยิน

บทสรุป

ในการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ดนตรีไทยกับกลบทเรื่องศิริวิบุลกิตติ์ พบประเด็นสำคัญอยู่ 2 เรื่องด้วยกัน คือ

1. การศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของกลอนกลบทกับโครงสร้างเพลงไทย สมัยอยุธยา ได้นำกลบทที่มีชื่อเหมือนกับเพลงไทย ศึกษาในเรื่องแผนผังการบังคับการสัมผัสของกลบทเปรียบเทียบแผนผังโครงสร้างของลูกตกเพลง ผลการศึกษาว่า โครงสร้างแผนผังสัมผัสการบังคับของทางวรรณกรรมกับดนตรีมีบางส่วนที่เหมือนกัน บางส่วนที่แตกต่าง ดังตัวอย่าง เพลงสิงโตเล่นหาง กับโครงสร้างกลบทสิงโตเล่นหางมีโครงสร้างแผนผังคล้ายกัน ส่วนเพลงนาคราชกับกลบทนาคราชแผนผังฤทธิ์ โครงสร้างแผนผัง ไม่เหมือน

2. เนื้อหาดนตรีไทยที่ปรากฏในกลอนกลบทศิริวิบุลกิตตินั้น ได้บรรยายเรื่องดนตรีที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรี ได้แก่ สังข์ เกรี่ ฆ้อง ระฆัง ตะโพน ปี่ การขับร้อง การขับกล่อม อยู่ในห้องแก้ว ราชวัง วงดนตรี ได้แก่ วงปี่พาทย์ การประโคมดนตรีใน

กิจกรรมต่าง ๆ ของราชสำนัก ส่วนใหญ่ดนตรีในขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค มี
เรื่องดนตรีเปรียบเทียบกับธรรมชาติในป่า เสียงจักจั่นไร

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2545). **วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 3**. กรุงเทพฯ : สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- โกชัย สาริกบุตร. (2518). **การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2552). **ศิริวิบุลยคติ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**
กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วารภรณ์ บำรุงกุล. (2537). **ร้อยกรอง**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ.
- สุภา พักช่อง. (2014). **กลบทศิริวิบุลยคติ**. เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2562
<https://www.poetthai.com/%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%A7%>
- เศรษฐ พลอินทร์. (2524). **ลักษณะคำประพันธ์ไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.